

Bc. Jakub Sláma

Předložková fráze s předložkou *at* jakožto valenční komplement substantiv / The prepositional phrase with the preposition *at* as a valency complement of nouns

Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav anglického jazyka a didaktiky, diplomová práce, květen 2018, 111 stran + příloha

Posudek oponenta

Diplomová práce Jakuba Slámy si klade za cíl empiricky prokázat projevy valence substantiv, o níž nepanuje v literatuře shoda co do rozsahu či typu substantiv, která ji vykazují (např. neodvozená a nepropoziční), prostřednictvím zkoumání ne/obligatorní realizace argumentů tří substantiv různého morfologického charakteru, která mohou být doplněna *at*-PP. Analýza bere v potaz možnou souvislost mezi referenčním statutem substantiva a ne/realizací argumentů. Součástí práce i snaha o postižení faktorů vedoucích k volbě formy komplementace (*at*-PP či infinitiv).

V souladu s cílem a motivací práce je rozsáhlá, precizně zpracovaná a informativní přehledová část věnována různým pojetím valence obecně (tj. slovesné valenci) i valenci substantiv. Autor s velkou přesností konfrontuje existující teoretická chápání valence a jejich terminologické projevy (vztah syntaxe a sémantiky, „zdroje“ realizace argumentů v lexiku a/nebo konstrukcích).

Oddíl 2.2, zaměřený přímo na problematiku valence substantiv a jejího ne/odvozování z valence sloves, upozorňuje mj. na možné hierarchické sémantické členění substantiv a také na rozdíly v projevech mezi slovesnou a nominální valencí, jako je častější nerealizace komplementů jmen (chápaných jako postmodifikace, tj. neobligatorní složky), vyjádření vztahů sémanticky prázdným genitivním *of*, jiné principy řazení komplementů vyjádřených PP, a také otázka míry dědičnosti argumentů a jejich realizace u derivovaných jmen. Vzhledem k předpokladům o ne/realizaci valenčního potenciálu substantiv je oddíl 2.2.6 zaměřen na faktory, které k ne/realizaci přispívají: valenční potenciál, větná struktura, kontext a sémantika. Je připomenuta funkce reference, včetně nulových komplementů (*null complements*, *zero anaphora*; na str. 42-45 postrádám odkaz na potenciální členy Fr. Daneše); pozornost je věnována sémantice předložky *at* a alternaci infinitivních vs. gerundiálních tvarů, a také kognitivním aspektům variace (*syntactic priming*).

Hypotézy zaměřené na obligatornost vyjádření argumentů v závislosti na referenčním statutu jména, jeho morfologii, a faktory vedoucí k realizaci jedné z forem komplementace jsou ověřovány na datech *BNC*.

Vzhledem k potřebě vymežit rozsah zkoumaného materiálu se autor v empirické části sofistikovaně zaměřuje na podstatná jména se specifitějším uvozením komplementů pomocí *at* (v kontrastu s *of*), s alternací doplnění předložky *noun/V_ing*, a zároveň s možností doplnění infinitivem, vybraná na základě valenčního slovníku, konkrétně *attempt*, *failure* a *ability*, tzn. přihlíží k možné (v literatuře deklarované) souvislosti valenčního potenciálu s morfologickým charakterem slovesa (deverbativní, deadjektivní, ne/sufixální).

Kvantitativní analýza substantiva *attempt* s neurčitým členem (2.585 příkladů) dokládá, že realizace komplementů může být považována za obligatorní - případy, které se vyskytly bez doplnění druhým argumentem, jsou uspokojivě popsány a nenarušují původní hypotézu. Kromě toho kvantitativní zkoumání neurčité NP, předpokládající přítomnost druhého z argumentů, přináší zajímavé výsledky týkající se způsobů jejich realizace, zvláště pak argumentu prvního, jemuž je věnován následně i kvalitativní popis v rámci menšího souboru (218 příkladů) v oddíle 4.4. Explicitně je první argument vyjádřen ve 32% determinátorem a ve 14% coby podmět věty, v 6% jinak. V implicitní interpretaci prvních argumentů lze rozlišit mezi určitým, neurčitým, všeobecným (lidským konatelem) a potenciálním typem. Detailní přehled ne/realizace prvního argumentu naznačuje, že je do značné míry otázkou kontextu (stejně jako druhý argument) a že deadjektivní *ability* se liší v míře „závaznosti“ vyjádření prvního argumentu.

Oddíl 4.5 se zaměřuje na distribuci forem druhého komplementu (*at*-PP x *to*-infinitivu), který může vyplývat z nemožností vyjádřit *at*-komplement verbem (zájmeno, kompozitum, primární jméno), či možnosti nevyjádřit komplement infinitivu explicitně. Roli samozřejmě hrají paralelní struktury či preference konstrukce *in an attempt to*. Autor také naznačuje možné sémantické faktory přispívající k volbě formy komplementů (např. vzájemnost a *at*-).

Závěrečný oddíl vztahuje výsledky analýzy k původním hypotézám a možnostem dalšího zkoumání, zejména rozšíření na další typy substantiv. Textově-pragmatický přístup rovněž vyžaduje věnovat větší pozornost „(ne)systemové povaze (ne)vyjádření prvního argumentu“ (str. 91). Týká se tato potřeba také sledování nevyjádřených druhých argumentů nebo je jejich vyjádření implicitněji provázáno s referencí? Obecně jako zásadní vyznívá právě mechanismus vztahů (*informational filling*, *accessibility scale* str. 47, nebo Vater na str. 41) mezi explicitním vyjádřením a vyvoditelným/nevyjádřeným argumentem (př. 14-17 na str. 66 a 67), tj. i k prvnímu argumentu v druhém bodu na str. 76, či ve volbě formy doplnění substantiva (str. 81 a 82). Nejprve je ale nutné ukázat, že existenci valence substantiv nelze zpochybnit, což se autorovi bezesbytku podařilo.

Práce jako celek představuje extrémně zdařilou studii, a to zejména důkladným, přehledným, systematickým a poučeným zpracováním teoretické části, která dobře osvětluje motivaci postupů a otázek řešených v praktické analýze. Autor prokazuje hluboké znalosti jazyka, jazykovědné teorie i metodologických postupů, včetně technické manipulace korpusových dat. Otázkou může být pouze adekvátnost názvu práce, který označuje jen výsek zkoumané oblasti. Práce je zpracována na vysoké jazykové úrovni (bez jediného překlepu:) i technické úrovni (v Tab. 5 na str. 63 možno doplnit součet řádků). Ráda zde vyzdvihuji rovněž srozumitelnost a čtivost předloženého textu, jež pramení nejen z autorovy erudice, ale též z hloubky jeho zaujetí tématem a jazykem obecně.

Závěr: Jak vyplývá z výše uvedeného, předložená studie Bc. Jakuba Slámy kritéria kladená na diplomové práce vrchovatě naplňuje. K obhajobě ji proto doporučuji a předběžně hodnotím známkou *výborně*.

PhDr. Pavlína Šaldová, Ph.D.

V Praze, 18. května 2018